

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.03.2020, sp. zn. 7 Tdo 196/2020, ECLI:CZ:NS:2020:7.TDO.196.2020.1

Číslo: 30/2020

Právní věta:

Skutková podstata přečinu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami podle § 299 odst. 2 tr. zákoníku poskytuje ochranu i jedincům silně ohroženého druhu živočicha, a to před různými způsoby nakládání zde uvedenými. Může ji naplnit i pachatel, který si opatřil mrtvé (preparované) jedince živočicha patřícího k silně ohroženému druhu, které následně přechovával a nabízel jiným osobám, aniž k tomu měl jakékoli oprávnění.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.03.2020

Spisová značka: 7 Tdo 196/2020

Číslo rozhodnutí: 30

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami úmyslné

Předpisy: § 299 odst. 2 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání nejvyššího státního zástupce podanému v neprospěch obviněného J. K. podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2019, sp. zn. 8 To 414/2019, a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 3. 10. 2019, sp. zn. 9 T 86/2019. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil i další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená usnesení, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Městskému soudu v Brně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 3. 10. 2019, sp. zn. 9 T 86/2019, byla trestní věc obviněného J. K., stíhaného pro přečin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami podle § 299 odst. 2 tr. zákoníku, postoupena podle § 222 odst. 2 tr. ř. Úřadu městské části B.-Ž. s odůvodněním, že nejde o trestný čin, avšak zažalovaný

skutek by mohl být jiným orgánem posouzen jako přestupek.

2. Zmíněného přečinu se měl obviněný dopustit tím, že od přesně nezjištěné doby do 16. 2. 2019 v XY i jinde vědomě v rozporu s ustanovením § 50 odst. 1, 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně přírody a krajiny“), a bez patřičné výjimky ze zákazu prodeje, nabízení a držení ve smyslu § 56 zákona o ochraně přírody a krajiny, vydané příslušným krajským úřadem, a aniž by disponoval příslušnými doklady prokazujícími zákonný původ ve smyslu § 54 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny, si opatřil, přechovával a následně dne 16. 2. 2019 nabízel k prodeji v rámci entomologické burzy konané v Dělnickém domě v XY 5 ks neživých exemplářů, preparovaných chráněných živočichů patřících ke druhu ohniváček černočárný (*Lycaena dispar*), který je zařazen mezi silně ohrožené zvláště chráněné druhy podle § 48 odst. 2 písm. b) zákona o ochraně přírody a krajiny a je uveden v příloze č. III bodu 2. vyhlášky Ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení uvedeného zákona o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška č. 395/1992 Sb.“).

3. Toto rozhodnutí napadla státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Brně stížností, kterou Krajský soud v Brně usnesením ze dne 12. 11. 2019, sp. zn. 8 To 414/2019, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl jako nedůvodnou.

II.

Dovolání nejvyššího státního zástupce a vyjádření k němu

4. Proti citovanému rozhodnutí soudu druhého stupně podal nejvyšší státní zástupce dovolání, zaměřené v neprospěch obviněného a opřené o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. s odkazem na důvody podle § 265b odst. 1 písm. f) a g) tr. ř. Poukázal na skutkovou podstatu přečinu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami podle § 299 odst. 2 tr. zákoníku, dále zmínil definici silně nebo kriticky ohroženého druhu podle § 48 zákona o ochraně přírody a krajiny, přičemž ustanovení § 48 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny stanoví, že zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů se podle stupně jejich ohrožení člení na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené s tím, že (§ 48 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny) seznam a stupeň ohrožení zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů podle § 48 odst. 1 a 2 zákona o ochraně přírody a krajiny stanoví Ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem, kterým je vyhláška č. 395/1992 Sb. Z ustanovení § 14 odst. 2 vyhlášky č. 395/1992 Sb. pak vyplývá, že seznam druhů živočichů, které jsou zvláště chráněny, jakož i stupeň jejich ohrožení je uveden v příloze č. III této vyhlášky. Ve zmíněné příloze jsou jednotlivé druhy rozlišené na kriticky ohrožené pod bodem 1., silně ohrožené pod bodem 2., kam spadá i posuzovaný druh ohniváček černočárný (*Lycaena dispar*), a konečně na druhy ohrožené, jež jsou vymezeny v bodě 3. Z ustanovení § 299 odst. 2 tr. zákoníku vyplývá, že ochrana se poskytuje mj. jedincům druhů kriticky a silně ohrožených. Soudy obou stupňů nicméně v daném případě nerespektovaly tuto platnou právní úpravu, když vycházely z komentářové literatury (konkrétně z díla ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2998), která sice zmiňuje ochranu jedinců kriticky a silně ohrožených, současně však dopad citované skutkové podstaty vztahuje pouze na zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů kriticky ohrožené ve smyslu § 48 odst. 2 písm. a) zákona o ochraně přírody a krajiny, jimiž jsou míněny rostliny nebo živočichové uvedení v příloze č. II bodu 1. (rostliny), resp. příloze č. III bodu 1. (živočichové) vyhlášky č. 395/1992 Sb. V textu komentáře tedy chybí výslovný odkaz na ustanovení § 48 odst. 2 písm. b) zákona o ochraně přírody a krajiny a korespondující bod 2. přílohy č. III vyhlášky č. 395/1992 Sb. (resp. její přílohy č. II v případě rostlin).

5. Zmíněná literatura je tak v tomto ohledu v rozporu s normativním textem ustanovení § 299 odst. 2 tr. zákoníku, neboť není žádný racionální důvod dovozovat, že korespondující slova „silně“ a

„kriticky“ ohrožený druh uvedená v § 299 odst. 2 tr. zákoníku mají jiný význam než totožné pojmy uvedené v § 48 zákona o ochraně přírody a krajiny a § 14 vyhlášky č. 395/1992 Sb. ve spojení s jejími přílohami. Nesoulad mezi komentářovou literaturou a textem zákona pak nelze vykládat, jak konstatoval soud prvního stupně v odůvodnění svého usnesení, ve prospěch obviněného. Původ této diskrepance mezi komentářovou literaturou a platným zněním zákona je pravděpodobně v tom, že skutková podstata přečinu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami podle § 299 odst. 2 tr. zákoníku až do novelizace trestního zákoníku provedené zákonem č. 330/2011 Sb., účinným ode dne 1. 12. 2011, nezahrnovala ochranu jedince silně ohroženého druhu živočicha. Komentář k trestnímu zákoníku citovaný shora tedy pravděpodobně nereagoval dostatečně na zmíněnou novelizaci ustanovení § 299 odst. 2 tr. zákoníku.

6. Podle nejvyššího státního zástupce nelze pominout, že výklad ustanovení § 299 odst. 2 tr. zákoníku, podle kterého tato skutková podstata dopadá mj. nejen na kriticky ohrožené druhy, ale i na silně ohrožené druhy, odpovídá např. i směrnici Rady (ES) ze dne 21. 5. 1992 č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Tato směrnice v čl. 12 odst. 1 stanoví povinnost členských států Evropské unie přijmout nezbytná opatření pro vytvoření systému přísné ochrany živočišných druhů uvedených v příloze č. IV písm. a) v jejich přirozeném areálu rozšíření, který zakazuje zde uvedená jednání. Ve zmíněné příloze č. IV směrnice je za druh živočicha vyžadující přísnou ochranu označen i předmětný druh, tedy ohniváček černočárný (*Lycaena dispar*). Stejně tak je namístě vycházet z výkladu v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) ze dne 19. 11. 2008 č. 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí. Právě na jejím základě totiž byla podle důvodové zprávy k zákonu č. 330/2011 Sb. provedena novelizace ustanovení § 299 odst. 2 tr. zákoníku zmíněná výše, a tedy došlo k rozšíření ochrany poskytované prostřednictvím trestního práva i na silně ohrožené druhy jedinců. V čl. 3 této směrnice bylo stanoveno, že členské státy Evropské unie zajistí, aby konkrétní, zde specifikovaná jednání představovala trestný čin, pokud jsou protiprávní a byla spáchána úmyslně nebo přinejmenším z hrubé nedbalosti. Jestliže tedy zákonodárce v rámci implementace tohoto nikoli přímo použitelného předpisu Evropské unie stanovil, že trestné jsou rovněž určité způsoby nakládání s jedinci silně ohrožených druhů, které jsou přímo vymezeny v zákoně o ochraně přírody a krajiny a v navazující vyhlášce č. 395/1992 Sb. (a tedy nejen s jedinci druhů kriticky ohrožených), je evidentní úmysl zákonodárce zahrnout pod trestněprávní ochranu podle § 299 odst. 2 tr. zákoníku i druhy silně ohrožené.

7. Závěrem nejvyšší státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Brně i jemu předcházející usnesení soudu prvního stupně, a to včetně případných dalších rozhodnutí navazujících na zrušená usnesení, pokud vzhledem ke změně, k níž dojde zrušením, pozbydou podkladu, a aby Městskému soudu v Brně přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

8. Obviněný ve svém vyjádření k tomuto dovolání uvedl, že při hodnocení jeho jednání by měla být srozumitelně oddělena ochrana živého druhu (jedince) od mrtvého druhu (exemplář). Ohniváček černočárný (*Lycaena dispar*) se nenachází v situaci živočicha před vyhynutím nebo vyhubením, tedy použití ustanovení § 299 odst. 2 tr. zákoníku by v tomto případě bylo nesprávné, neboť obviněný nakládal s exempláři, tedy s mrtvými jedinci, a to druhu, který je pouze silně ohroženým. Jeho jednání by tak případně mohlo být pouze přestupkem. Obviněný dodal, že ochrana ohniváčka černočárného prošla v minulosti určitým vývojem, přičemž nyní fakticky není ohrožený. Argumentaci použitou nejvyšším státním zástupcem potom obviněný shledal obtížně srozumitelnou a rovněž zmínil, že už samotné trestní řízení pro něj bylo dostatečným trestem a podání dovolání je již nepřiměřeným prostředkem.

9. S ohledem na popsané skutečnosti obviněný navrhl zamítnout dovolání nejvyššího státního zástupce, případně ho odmítnout.

III. Posouzení důvodnosti dovolání

10. Nejvyšší soud po zjištění, že byly splněny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, dospěl mimo jiné k následujícím závěrům.

11. Nejvyšší státní zástupce ve svém dovolání předložil argumentaci, podle níž krajský soud jako soud stížnostní zamítl stížnost státní zástupkyně směřující proti usnesení soudu prvního stupně, ač již v řízení před ním došlo k vadě spočívající v tom, že skutek byl nesprávně kvalifikován (nikoli jako trestný čin) a v návaznosti na to bylo chybně rozhodnuto o postoupení věci k projednání přestupkovým orgánem. Takové námitky jsou podřaditelné pod uplatněné dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. s odkazem na ustanovení § 265b odst. 1 písm. f) a g) tr. ř. Nejvyšší soud dále shledal, že je namístě jim i přisvědčit.

12. Podle § 299 odst. 2 tr. zákoníku se přečinu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami dopustí, kdo v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, poškodí, odejme z přírody, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince silně nebo kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhnutím.

13. Citované ustanovení obsahuje samostatnou skutkovou podstatu, přičemž objektem trestného činu je zde zájem na ochraně jedinců nebo exemplářů nejvíce ohrožených druhů živočichů nebo rostlin před určitými způsoby nakládání. Jde o přísnější alternativu k ustanovení § 299 odst. 1 tr. zákoníku, protože k trestnosti se zde nevyžaduje větší počet živočichů, rostlin nebo exemplářů, a to vzhledem ke skutečnosti, že trestný čin podle § 299 odst. 2 tr. zákoníku směřuje proti vzácnějším a nejvíce ohroženým druhům živočichů a rostlin. Předmětem ochrany je alternativně jedinec silně nebo kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhnutím. Pojmem „jedinec“ se zde rozumí takový druh živočicha nebo rostliny, kterým se poskytuje zvláštní ochrana podle příslušných vnitrostátních právních předpisů České republiky, a to především prostřednictvím ustanovení § 48 zákona o ochraně přírody a krajiny. Podle § 48 odst. 4 zákona o ochraně přírody a krajiny je stejně jako zvláště chráněný živočich nebo zvláště chráněná rostlina chráněn i mrtvý jedinec tohoto druhu, jeho část nebo výrobek z něho. V případě exempláře chráněného druhu jde o živočicha nebo rostlinu, kterým poskytuje zvláštní ochranu jiná než naše vnitrostátní právní úprava, kterou je však Česká republika vázána. Jde o trestněprávní normu s blanketní dispozicí, protože podmiňuje trestní odpovědnost porušením jiného právního předpisu, zejména pak takového, který se vztahuje k ochraně živočichů a rostlin v přírodě (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2992 a násl.).

14. K tomu je na okraj možné (s přihlédnutím k vyjádření obviněného k dovolání) odkázat na Úmluvu o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin, vyhlášenou pod č. 572/1992 Sb., podle jejíhož čl. I ve smyslu této úmluvy pojem „exemplář“ znamená jakéhokoli živočicha nebo rostlinu, ať živého, nebo mrtvého, resp. v případě živočichů také u druhů zařazených v přílohách č. I a II této úmluvy každou jejich snadno rozpoznatelnou část nebo výrobek z nich, a u druhů zařazených do přílohy č. III snadno rozpoznatelnou část nebo výrobek z nich, pokud jsou tyto jmenovitě uvedeny v příloze č. III citované úmluvy ve spojitosti s těmito druhy. S ohledem na výše uvedené znění ustanovení § 48 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny je tak zřejmé, že pojmy „jedinec“ i „exemplář“ mohou označovat jak živé, tak i mrtvé organismy, resp. jejich části.

15. Ustanovení § 48 zákona o ochraně přírody a krajiny, označené jako „zvláště chráněné rostliny a živočichové“, v odst. 2 a 3 stanoví, že zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů se podle stupně jejich ohrožení člení na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené, přičemž seznam a stupeň

ohrožení zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů stanoví Ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem, kterým je vyhláška č. 395/1992 Sb. Podle § 14 odst. 2 této vyhlášky je seznam druhů živočichů, které jsou zvláště chráněny, a stupeň jejich ohrožení uveden v příloze č. III vyhlášky. Podle bodu 2. této přílohy se za druh silně ohrožený prohlašuje (mimo jiné) i ohniváček černočárny (*Lycaena dispar*).

16. Souhrnně řečeno, skutková podstata přečinu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami podle § 299 odst. 2 tr. zákoníku poskytuje ochranu – vedle dalších – i jedincům silně ohroženého druhu živočicha, a to před způsoby nakládání tam uvedenými, kam náleží i opatření sobě, přechovávání a nabízení těchto jedinců. Obviněný J. K. přitom podle tvrzení uvedeného v obžalobě sobě opatřil 5 ks neživých (preparovaných) jedinců, patřících k silně ohroženému druhu ohniváček černočárny (*Lycaena dispar*), které následně přechovával a nabízel, a to za neexistence okolností, které by mohly činit takové jednání oprávněným (viz § 54 zákona o ochraně přírody a krajiny), což zjevně může poskytovat podklad pro závěr o (formálním) naplnění znaků objektivní stránky skutkové podstaty zmíněného přečinu.

17. Podpůrně lze potom odkázat i na předpisy Evropské unie, které konstatoval již nejvyšší státní zástupce ve svém dovolání.

18. To znamená, že tvrzení Městského soudu v Brně, podle něhož nebyly naplněny znaky uvedeného přečinu z důvodu, že šlo „pouze“ o silně ohrožený druh, je nesprávné a naplňovalo dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. f) a g) tr. ř., přičemž zmíněnou vadu nenapravit k podané stížnosti ani Krajský soud v Brně, čímž zatížil své rozhodnutí i vadou naplňující dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. Přinejmenším předčasný je tak závěr soudů, že v daném případě není namístě dovození trestní odpovědnosti obviněného.

19. Nejvyšší soud doplňuje, že na uvedeném nic nemění ani určitá aktuální nepřesnost shora zmíněného komentáře k trestnímu zákoníku [v podobě odkazu pouze na ustanovení § 48 odst. 2 písm. a) zákona o ochraně přírody a krajiny, a nikoli i na ustanovení § 48 odst. 2 písm. b) zákona o ochraně přírody a krajiny], jež mohla vzniknout nedostatečným zohledněním novely provedené zákonem č. 330/2011 Sb. s účinností od 1. 12. 2011, která (mimo jiné) rozšířila dosah ustanovení § 299 odst. 2 tr. zákoníku. Byť jinak závěry tohoto díla jsou obecně respektované a Nejvyšší soud na ně také shora odkázal, stran použití naposledy citovaného ustanovení o nakládání s jedinci silně ohroženého druhu živočicha je zásadně nutné vycházet primárně z dikce účinné právní normy, a nikoli z dané literatury, která nemůže mít přednost před zákonem. Jestliže soud prvního stupně uplatnil na tuto situaci de facto pravidlo in dubio pro reo, jde o postup zcela chybný. Ani krajský soud pak nenapravit tuto vadu.

20. Proto bylo nutné zrušit napadené usnesení Krajského soudu v Brně. Dále Nejvyšší soud zrušil i shora citované usnesení Městského soudu v Brně jako součást řízení předcházejícího napadenému usnesení. Zrušil také všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která tím ztratila podklad. Městskému soudu v Brně pak přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

21. Věc se nyní vrací Městskému soudu v Brně, jehož úkolem bude po provedení potřebných důkazů (§ 2 odst. 5 tr. ř.) a po jejich řádném zhodnocení (§ 2 odst. 6 tr. ř.) učinit skutková zjištění, ta následně v souladu se zákonem za vázanosti vysloveným právním názorem Nejvyššího soudu (§ 265s odst. 2 tr. ř.) právně posoudit, znovu ve věci rozhodnout a své rozhodnutí řádně odůvodnit (§ 125 odst. 1 tr. ř.).